

II. NAPOLEONSKÉ VÁLKY

Vláda Direktoría, zřízeného na základě ústavy z roku 1795, byla slabá a taková moc v porevoluční době byla odsouzena k zániku. Direktorium muselo čelit útokům ze dvou stran. Roajalisté interpretovali konec vlády jakobínů jako konec revoluce čili otevření cesty k restauraci předrevolučních poměrů. Naproti tomu jakobíni se chtěli vrátit k utopii posledního období revoluce. V roce 1796 v těchto kruzích vzniklo Spiknutí rovných, které hlásalo likvidaci majetkových rozdílů, jakýsi svérázný komunismus drobných vlastníků.

Autoři thermidorského převratu 1794 neměli zájem na návratu jakobínské diktatury, a proto všechny lidové nepokoje krvavě likvidovali. Stejně tak eventuální návrat emigrantů a obnovení vlády Bourbonů by pro ně znamenaly ztrátu všeho -- moci, majetku, a možná i života. Byli to lidé revoluce, ale chtěli z ní jen těžit, ne v ní pokračovat.

Velká část společnosti toužila po pokojném využívání plodů revoluce. K tomu potřebovala silnou moc. Direktorium -- vnitřně rozpolcené a zkompromitované korupcí svých členů -- takovou silnou moc zajistit nemohlo. V roce 1796 si s obtížemi poradilo se Spiknutím rovných, v roce 1796 se objevilo nebezpečí ze strany roajalistů. Vraceli se někteří emigranti a nepřisešní kněží. V samém Direktoriu a Radě 500 část členů byla ochotna k ústupkům ve prospěch lidí "starého režimu". Zhoršovala se finanční kondice státu a především jeho mezinárodní postavení. Když v roce 1799 II. protifrancouzská koalice začala vítězit, okolnosti plně dozrály pro státní převrat.

K převratu došlo 9. listopadu 1799, čili 18. brumairu VIII. roku republiky. Rada starších na zprávu o údajném jakobínském spiknutí pověřila velením vojsk v Paříži gen. Napoleona Bonaparta a zasedání obou sněmoven -- Rady starších a Rady 500 bylo přeneseno do pařížského předměstí Saint-Cloud. V čele Rady 500 stál v té době bratr Napoleona Bonaparta Lucien. Část členů Direktoría byla do převratu zasvěcena, část přinucena rezignovat, ale bylo nutno legalizovat převrat oběma sněmovnami. Dne 19. brumairu Napoleon Bonaparte se s věrnými oddíly odebral do zasedání sněmoven. Když byl přivítán nepřátelskými výkřiky, rozhodl se použít vojska. Poslanci byli rozehnáni, zbytky Rady 500 předaly vládu třem konzulům. Prvním konzulem se stal gen. Napoleon Bonaparte, dalšími Roger Ducos a bývalý abbé Emmanuel Sieyès, autor slavné brožury Čím je třetí stav, který na dotaz, co dělal v době revoluce, odpověděl: "přežíval jsem". Generál Bonaparte se změnil v ničím neomezeného vládce francouzského národa. Okolnost, že v prvních pěti letech (1799-1804) se samovládce nazýval 1. konzulem a v dalších letech (1804-1815) císařem a že podle toho Francie se zpočátku nazývala republikou a potom císařstvím, v jádře nic neměnilo na podstatě této vojenské diktatury. Konstruktivní úloha gen. Bonaparta jako budovatele státu se projevila nejvíce v období Konzulátu, a to mu získalo ohromnou popularitu. A tak třicetiletý generál, který se do té doby zabýval pouze válkou, který jednou ranou zničil zákonnou vládu republiky, se večer 19. brumairu stal neomezeným pánem jedné z největších evropských říší.

Nová Ústava VIII. roku republiky, už čtvrtá v tomto desetiletí, byla hotova již za měsíc po převratu. V čele republiky stáli tři konzulové, z nichž prvnímu byla na 10let propůjčena úplná moc a oběma dalším právo poradního hlasu. Konzulové měli právo jmenovat senát. Prvním konzulem byl ovšem jmenován

gen. Bonaparte. Dne 25. prosince 1799 se konal plebiscit, který schválil novou ústavu i tři konzuly poměrem hlasů 3mil. pro a 1tis. proti. V gen. Bonapartovi viděli rolníci, měšťané i dělníci muže, který zachránil republiku před monarchisty a který má předpoklady k odrazení zahraniční intervence. Gen. Bonaparte horlivě pracoval na organizaci správy. Ponechal rozdělení Francie na departementy, ale odstranil všechny znaky místní samosprávy. Všechny volené orgány byly odstraněny. Nadále měl ministr vnitra právo jmenovat pro každý departement prefekta, který určoval municipální rady i starosty, kteří mu byli odpovědní.

Při nové úpravě soudnictví zrušil Bonaparte poroty: podstata jeho diktatury se nemohla ani v justici smířit s hlasem veřejnosti, který by se mohl vymykát jeho vůli.

Ministerstvo police vybavil po strážce pravomocí a financí tak, jak nebylo vybaveno nikdy za Direktoría. Do čela ministerstva postavil Josefa Fouchého. Ale Bonaparte zároveň viděl, že Fouché jej prodá při první příležitosti. Proto platil špehy, kteří Fouchého měli hlídat, a pro případ, že by je podplatil, udržoval ještě další špehy, kteří sledovali špehy pozorující Fouchého. Jedním z nejdůležitějších úkolů 1. konzula bylo vypořádat se s rojalisty uvnitř a s Anglií navenek. Fouchému byly dány rozkazy, týkající se boje s aktivními rojalisty: účinné pátrání po nich, zatýkání a soudní stíhání. Podle Bonaparta "jsou dvě páky, kterými je možno zvedat lidi -- strach a osobní zájem". Proto také Bonaparte potíral rojalisty jednou terorem, podruhé je lákal přízní, hodnostmi či penězi.

Válka s Anglií se musela vést nikoliv u anglického pobřeží, ale na evropském kontinentě proti spojencům Anglie, zejména proti Rakousku. V roce 1800 před ním stála silná rakouská armáda, která měla obsazenu severní Itálii, avšak neschopné velitele, na jejichž adresu Bonaparte prohlásil: "Armáda beranů vedených lvem je silnější, než armáda lvů vedených beranem." Ke střetnutí hlavních sil obou protivníků došlo 14. června 1800 u vesničky Marengo. Tato bitva měla obrovský význam. Ve Francii byl neklid. Rojalisté čekali každým dnem záhubu Bonaparta v alpských propastech. Celá Evropa očekávala vítězství Rakušanů. Bourboni se chystali na cestu do Paříže. Bonaparte měl 20tis. mužů, kteří s velkými svízelemi přecházeli přes průsmyk Svatého Bernarda. Rakušané měli 30tis. odpočatých vojáků s četným dělostřelectvem (100 děl), zatímco Bonaparte měl jen 15 děl. Na počátku bitvy u Marenga se zdálo, že Francouzi budou poraženi, teprve pozdě odpoledne po příchodu posil se podařilo Francouzům triumfovat. Itálie byla pro Rakousko znovu ztracena. Nálada v Paříži se povznesla jak v měšťanských, tak dělnických čtvrtích.

Už od prvních dní své diktatury musel Bonaparte počítat s nepřáteli zleva (jakobíny) i zprava (rojalisté). K rojalistům měl smířlivější postoj a neskrýval, že by se s nimi rád dohodl. Zcela jinak tomu bylo s jakobíny. Bonaparte je nenáviděl a pronásledoval.

V řízení zahraniční politiky si vyvolil pomocníka s nemenším zdarem než v řízení policie. Jeho ministr zahraničních věcí kníže Talleyrand byl vysoce talentovaným diplomatem, i když vůdčí myšlenky mu dával sám Bonaparte. Jedním z největších diplomatických úspěchů Bonaparta byl úplný převrat v zahraniční politice Ruska. Bonaparte uzavřel s ruským carem Pavlem nejen mír, ale i vojenský spolek. Mezi oběma zeměmi nebylo protichůdných zájmů a společnými silami mohly ohrožovat anglické

panství v Indii. V Evropě pozorovali s rostoucím nepokojem upevňování přátelských styků mezi Francií a Ruskem. V případě spojení mohly tyto země vládnout celé Evropě. Rozuzlení přinesl 23. března 1801, kdy byl car Pavel v Petrohradě zardoušen. Zhroutil se výsledek několikaměsíční obratné politiky. Bylo nutno uzavřít mír s Anglií.

Mírem s Rakouskem, který byl uzavřen již v únoru 1801, byla Belgie odtržena od Rakouska, Francie získala Lucembursko a levý břeh Rýna. Rakousko muselo uznat Republiku Batávskou (Holandsko), Helvetskou (Švýcarsko), Cisalpinskou (Janovsko) a Ligurskou (Lombardsko), které byly závislé na Francii.

V čele všech politických a vojenských protifrancouzských koalicí stál anglický první ministr William Pitt mladší. Štědře podporoval nepřátele Francie, protože věděl, čím je z hlediska anglických hospodářských a politických zájmů rostoucí moc Francie na kontinentu. Ale ani finanční podpora evropských koalicí, ani účinná pomoc loďstvem, penězi, potravinami a zbraněmi, kterou poskytovali protirevoluci ve Vendée, nebyla moc platná, a kolem roku 1801 se začalo v Anglii šířit mínění, že by bylo lepší se s novým francouzským vládcem dohodnout.

Po odstoupení W. Pitta ml. nová anglická vláda uzavřela mír s Francií v březnu 1802. Anglie vrátila Francii a jejím vazalům (Holandsku a Španělsku) všechny kolonie, kterých se zmocnila, kromě Cejlonu a Trinidadu. Francie se zavázala evakuovat Egypt a papežský stát. Dlouhá, těžká válka s Evropou skončila naprostým vítězstvím Francie.

Po uzavření míru byl uspořádán plebiscit o zákonu, kterým byl Bonaparte prohlášen doživotním konzulem. Pro hlasovalo 3,5 mil. lidí, proti 8 tisíc. Bonaparte amnestoval emigranty a vrátil jim část dosud nerozprodáných majetků. Uskutečnil i usmíření republiky s katolickou církví. Hned po 19. brumairu bylo povoleno vykonávání katolického kultu. Nyní dovolil Bonaparte svěcení neděle, četným duchovním umožnil návrat z vyhnanství a mnohé propustil z vězení. Výsledkem jednání s papežem byl konkordát. Papež Pius VII. měl z Bonaparta panický strach, neboť téměř celá Itálie byla v rukou Francie. Z Bonapartova hlediska byla katolická církevní organizace silou, jíž nebylo lze si nevěšmat, a to nejen proto, že mohla přinést mnoho škody, setrvávala-li v táboře nepřátel, nýbrž ještě více proto, že mohla přinést velký prospěch, přejde-li do tábora přátel. Podle konkordátu podepsaného v červenci 1801 Bonaparte uznal katolicismus jako náboženství ohromné většiny francouzských občanů a povolil svobodné vykonávání bohoslužeb. Naproti tomu papež se zavázal, že nebude požadovat, aby byly církvi vráceny pozemky, které jí byly zkonfiskovány za revoluce. Biskupy jmenoval Bonaparte, teprve poté obdrželi od papeže kanonické svěcení. Papežské buly se připouštěly jen se souhlasem vlády.

Za Bonaparta byl položen základ organizace školství, která trvá do dnešní doby. Byly zřizovány především vysoké odborné školy, zejména pro přípravu techniků, soudců a úředníků. Kázeň na vysokých školách byla tuhá a zkoušky přísné.

Bonaparte byl také ochráncem vědy. Zvláště příznivě byl nakloněn egyptologii. Podporoval především přírodní vědy, zatímco Kanta považoval za šarlatána.

V roce 1804 byl vydán občanský zákoník, kodex občanského práva, který platí dodnes. Byl velkým pokrokem ve srovnání se zákoníky, jež platily v ostatních evropských zemích.

Po roce míru začala v roce 1803 nová válka s Anglií, která

nepřestala do konce Bonapartovy vlády. Po prozrazení přípravy pokusu o atentát na gen.Bonaparta bylo rozhodnuto doživotní konzulát přeměnit na dědičnou monarchii. A tak 18.dubna 1804 vydal senát rozhodnutí, jež dávalo gen.Bonapartovi titul dědičného císaře Francouzů -- Napoleona I. Slavnostní korunovace se konala za přítomnosti papeže 2.prosince 1804 v katedrále Notre-Dame.

V roce 1805 se vytvořila 3.protifrancouzská koalice (1805-1806). Britský premiér W.Pitt ml., který se vrátil do svého úřadu, nešetřil finančními prostředky. Rakousko přijímalo myšlenku nové války sympaticky. Ztráty, které utrpělo lunévillským mírem v roce 1801, byly příliš velké. Ruský car Alexandr přerušil po smrti svého otce Pavla všechny rozpravy o spolku s Francií. Ruská šlechta, která vyvážela do Anglie obilí, měla zájem na spolupráci s touto zemí. Válka začala na podzim 1805.

Rakouská armáda byla zaopatřena a organizována mnohem lépe než kdykoliv dříve. Francouzské vojsko, které stálo proti Rakousku, bylo nazváno Velká armáda. Ta byla rozdělena na sedm sborů, jejichž veliteli byli ustanoveni nejschopnější generálové, povýšení po Napoleonově korunovaci na maršály. Těchto 7sborů mělo 186tis. mužů. V každém sboru byla pěchota, jezdeckvo a dělostřelectvo. Vedle 7sborů existovaly ještě hlavní síly jezdeckva a dělostřelectva, které podléhaly přímo Napoleonovi, jako zvláštní části Velké armády. Kromě toho tu byla císařská garda se 7tis. vybraných mužů, složená z pluků pěších granátníků a myslivců, 2eskadron jízdních četníků, eskadrony egyptských mameluků a italského praporu. Do císařské gardy byli vybíráni jen vojáci, kteří se vyznamenali. Dostávali plat a dobrou stravu, byli ubytováni v blízkosti císařova hlavního stanu, nosili ozdobné stejnokroje a vysoké medvědí čepice.

Napoleon sledoval velitelské kádry a bez váhání dával generálský "diplom" lidem, kteří ještě neměli 40let. Měl maršály, kteří dosáhli teprve 34let. Mládí bylo pro Napoleona znakem kladným, na rozdíl od ostatních armád tehdejší doby. Tělesné tresty v armádě Napoleon nepřipouštěl.

Po kapitulaci rakouské pevnosti Ulm 20.října 1805 postupovali Francouzi na Vídeň. Dne 13.listopadu Napoleon vjel do Vídně a ubytoval se v císařském paláci Schönbrunu u Vídně. Zamítl návrh rakouského císaře Františka na příměří. Nyní se naděje 3.koalice upíraly na ruská vojska v čele s Alexandrem.

Napoleon přešel z Vídně přes Dunaj a snažil se překazit Rusům jejich ústup na sever k Olomouci. Velitel ruských vojsk Kutuzov měl jen 45tis. mužů, zatímco Napoleon jich měl 100tisíc.

Kutuzov unikl do Olomouce, kde už byl car Alexandr a císař František. Zatím přišly z Ruska nové posily, takže Kutuzov měl nyní 75tis. mužů. Rakousku zbývalo tehdy 18tisíc. Kutuzov se obával bitvy a žádal ústup na východ, zatímco car Alexandr trval na okamžité bitvě.

Napoleon pronásledoval Rusy, a když stanuli u Olomouce, zastavil se se svým hlavním stanem v Brně. Dne 2.prosince 1805, rok po Napoleonově korunovaci, se rozpoutala na pahorkatém prostranství kolem Prateckých výšin západně od Slavkova krvavá bitva, jedna z nejgrandioznějších ve světových dějinách. O porážce Rusů a Rakušanů se rozhodlo už v prvních ranních hodinách. Třetí koalice skončila svou existencí. Mír s Rakouskem byl podepsán v Prešpurku (Bratislava) 26.prosince 1805. Rakousko ztratilo Tyrolsko, Benátsko, Istrii a Dalmácii, s 1/6dosavadního obyvatelstva monarchie. Neapolští Bourboni byli svrženi a neapolským králem

se stal Napoleonův bratr Josef. Prusko muselo vyhlásit válku Británii a vejít ve spolek s Francií.

Dne 12.července 1806 byl v Německu vytvořen Rýnský spolek, do kterého vstoupilo Bavorsko, povýšené Napoleonem na království, Württembersko (také povýšené na království), Bádensko, Hessensko-Darmstadt, Nassavsko a dalších 10knížectví. Tento spolek zvolil svým protektorem císaře Napoleona. Tím zanikla Svatá říše římská národa německého a císař František se vzdal titulu římskoněmeckého císaře. Napoleonův bratr Ludvík byl jmenován králem holandským, kde byla v roce 1806 zrušena Batávská republika.

Pruský král Bedřich VilémIII. se rozhodl vystoupit v roce 1806 proti Napoleonovi. Dne 14.října 1806 došlo k rozhodující bitvě u Jeny a Auerstädtu, ve které byla pruská armáda poražena a přestala existovat. Napoleon vjel do Berlína, zatímco pruský král s královnou Louisou a dvorem uprchli do Memelu (Klaipeda).

V Berlíně podepsal Napoleon 21.listopadu 1806 berlínský dekret o kontinentální blokádě. Ta se stala osou hospodářských a politických zápasů dalšího období. Hospodářská blokáda Anglie mohla přinést podstatné výsledky jen tehdy, kdyby celá Evropa byla pod trvalou mocenskou kontrolou Napoleona. Stačilo, aby jedna země neuposlechla a celý dekret by vyšel naprázdno, neboť z této země by se britské zboží pod neanglickými značkami snadno a rychle rozšířilo po celé Evropě. Proto nezbývalo, než podrobit Napoleonově vůli celou Evropu, především obsadit všechna evropská pobřeží. Blokáda byla těžká nejen pro Británii, ale i pro všechny evropské spotřebitele, kteří takto pozbývali anglických textilií a koloniálního zboží, bavlnou počínaje a kávou a cukrem konče. Británie pochopila, že začal zápas na život a na smrt. A tak se opět obrátila k Rusku, pro které přerušení obchodu s Británií hrozilo zkázonosnými důsledky pro odbyt zemědělských výrobků. Napoleon se rozhodl Rusko předejít. V listopadu 1806 vtrhli Francouzi do pruského Polska, kde byli uvítáni s nadšením. Napoleon vytáhl z Varšavy do Východního Pruska a střetl se s Rusy 8.února 1807 u Jílového (Preussisch Eylau, nyní Bagrationovsk). Rusové ztratili 1/3 své armády a museli odtáhnout.

Na jaře -- 14.června 1807 -- válka pokračovala velkou bitvou u Friedlandu, která skončila porážkou Rusů a Prusů. Napoleon stanul na hranicích Ruska na řece Němen (Memel). Bitva u Friedlandu byla novým Slavkovem. Dne 27.června 1807 došlo k setkání Napoleona a Alexandra na Němenu, kde bylo dohodnuto franko-ruské spojení a podmínky míru podepsaného pak v Tylži (Tilsit, nyní Sovětsk). Prusku byly ponechány Východní a Západní Prusy, Pomořany, Branibory a Slezsko. Z pruského záboru Polska -- Jižních Prus (Velkopolska) a Nových východních Prus (Mazovska) vytvořil Velkoknížectví varšavské, kde dosadil jako velkoknížete saského krále. Rusko se zavázalo plnit dekret o kontinentální blokádě. Napoleon se stal vládcem ohromné říše, k níž náležela Belgie, západní Německo, severní Itálie, byl králem italským, protektorem Rýnského spolku, vládcem Švýcarska, Holandska, Neapolska, středního a severního Německa, Polska, jaderského pobřeží. Ve Francii vládl pořádek, administrativa bezvadně fungovala, finanční situace byla skvělá. Za starého režimu neviděl nikdo nikdo takový lesk. Průmyslníci se radovali z nových odbytišť a obchodních možností.

Bylo jasné, že o opravdové kontinentální blokádě nemůže být řeči, dokud Napoleon neovládne také Portugalsko a Španělsko. V říjnu 1807 vytáhla armáda 27tis. mužů přes španělské území do

Portugalska a v listopadu vstoupila do Lisabonu, odkud uprchla portugalská královská rodina na anglické lodi do Brazílie. Ve Španělsku vládl slabý král Karel IV., který žil v nepřátelství s následníkem trůnu Ferdinandem. Napoleon chtěl dosadit na španělský trůn některého ze svých bratří nebo maršálů. Na jaře 1808 se francouzská vojska začala valit do Španělska. Král Karel IV. abdikoval ve prospěch Ferdinanda. Napoleon však Ferdinanda neuznal a jmenoval králem španělským svého bratra Josefa, dosavadního krále neapolského. Neapolským králem jmenoval maršála Murata.

Od prvních kroků ve Španělsku naráželi Francouzi na každodenní projevy fanatické nenávisti k dobyvatelům. Zatím Angličané vysadili svá vojska v Portugalsku a obsadili Lisabon. Dne 4. prosince 1808 vtáhl Napoleon do Madridu a poté se obrátil proti Angličanům, které porazil.

Na jaře 1809 měl Napoleon k dispozici 300tisíc vojáků, které mohl vrhnout proti Rakousku, které horlivě zbrojilo. V dubnu 1809 vtrhl nejlepší rakouský generál arcivévoda Karel do Bavor. Po několika vítězstvích nocoval Napoleon 8. května 1809, stejně jako v roce 1805, v Schönbrunnu. V červenci 1809 byli Rakušané poraženi u Wagramu. Císař František musel odstoupit Korutany, Kraňsko, Istrii a Terst schönbrunnskou mírovou smlouvou, podepsanou 14. října 1809. Ztrátou třetiny území s několika miliony obyvatel a větší závislostí na vítězi zaplatila rakouská říše svůj zoufalý pokus svrhnout Napoleonovo jho.

Napoleonova rozlehlá říše se ještě rozšířila. Věrní vazalové byli bohatě odměněni. Opovážlivost neposlušných byla krutě potrestána -- např. papež byl zbaven svého území. Císař byl na vrcholu moci. V této době se Napoleon rozhodl rozvést se se svou ženou Josefínou, která byla o 6let starší, vdovou po generálu Beauharnais. Dne 15. prosince 1809 byl podepsán rozvodový protokol. Nejvyšší hodnostáři poté Napoleona požádali, aby se oženil s příslušnicí některého panovnického rodu a dal říši dědice trůnu. Protože Rusko se vymlouvalo na mládí Alexandrovny sestry, bylo požádáno Rakousko o ruku dcery císaře Františka, arcivévodkyně Marie Luisy. Po ztrátách roku 1809 byl sňatek pro Rakousko záchranou. Dne 11. března 1810 se v katedrále sv. Štěpána ve Vídni konala svatba osmnáctileté Marie Luisy s Napoleonem.

Napoleon byl přesvědčen, že Rusové tajně dovolují dovoz anglického zboží, které se pak prodává dále a blokáda Anglie tak přichází vniveč. Dne 24. června 1812 začal francouzský útok (420tisíc mužů) na Rusko přes Němen. Ruská armáda (225tisíc) ustupovala. Napoleon měl v bitvě u Borodina v září 1812 třikrát méně sil, než při vstupu do Ruska (ztráty, nemoce posádky). V bitvě Rusové ztratili polovinu vojáků a ustoupili. Kutuzov, který vystřídal Barclaye de Tolly, se rozhodl zachránit druhou polovinu a bez boje vydal Moskvu. Věděl, že Napoleona zničí vzdálenost od jeho základny, nemožnost vést po dlouhou dobu válku několik tisíc kilometrů od Francie. Napoleon vjel do Kremle, ale Rusové zapálili město, aby se nestalo kořistí dobyvatele. Když viděl, že nemůže postupovat dál za Kutuzovem, ani táhnout na Petrohrad, ani přezimovat v Moskvě, rozhodl se Napoleon vrátit se zpět do Francie. V tomto roce brzy uhodily mrazy -- již koncem října. Kutuzov šel v patách za nepřítelem. Napoleon spolu s vojáky šel pěšky, teprve po zprávách o akcích republikánů v Paříži si uvědomil nutnost své přítomnosti ve Francii. Když opouštěl Moskvu, měl Napoleon 100tis. mužů, ve

Smolensku jich měl jen 36tis. Při přechodu Bereziny teplota poklesla na -19°C a poté dokonce na -35°C . Velké ztráty měli i Rusové. Po bitvě u Bereziny měl Kutuzov 97tis. mužů, avšak do Vilna jich přivedl jen 27tis.

Válka pokračovala v roce 1813, kdy Napoleon znovu vyrazil proti Rusům a Prusům a svedl s nimi v dubnu bitvu u Lützen, ve které zvítězil. Rakouský kancléř Metternich usiloval o uzavření míru za určitých francouzských ústupků, což Napoleon odmítl. Poté se Rakousko připojilo k protifrancouzské koalici. K první velké bitvě obnovené kampaně došlo u Drážďan 27.srpna 1813. Napoleon zde dobyl jednoho ze svých nejskvělejších vítězství. K rozhodné bitvě došlo 16.října 1813 u Lipska -- bitvě národů, kde Napoleon bojoval s koalicí Ruska, Rakouska, Pruska a Švédska. Napoleon byl donucen k ústupu a zamířil k Rýnu. Metternich vystoupil s novými mírovými nabídkami, které však Napoleon opět odmítl. Po porážkách na francouzském území v roce 1814 Napoleon 6.dubna 1814 abdikoval a dostal pod svou vládu ostrov Elba.

Od podzimu 1814 začal pozorně sledovat průběh vídeňského kongresu a situaci ve Francii, kde bylo obnoveno království s dynastií Bourbonů a králem LudvíkemXVIII., bratrem popraveného LudvíkaXVI. O Bourbonech prohlásil ministr zahraničí kníže Talleyrand, že "nic nezapomněli a ničemu se nenaučili". Krále spojenci přinutili, aby dal zemi ústavu. Přívrženci starého režimu, ultraroyalisté, přímo běsnili nad touto ústavou, i když dávala volební právo jen hrstce nejbohatších. Aristokraté, kteří se vrátili z emigrace, si počínali, jako by revoluce vůbec nebylo. Anglické zboží představovalo těžkou konkurenci francouzskému průmyslu. Vojáci a důstojníci považovali Bourbony za zlo vnucené zvenčí.

V prvních únorových dnech roku 1815 začal Napoleon pomýšlet na návrat do Francie. Spolu s tisícem vojáků se 1.března 1815 vylodil na francouzském pobřeží. Vojáci, kteří byli posíláni proti němu, přecházeli na jeho stranu. Dne 20.března byl Napoleon v Paříži pozdravován zástupy lidu. Koalice se však rozhodla s Napoleonem skoncovat. V červnu 1815 začal Napoleon tažení proti koalici vpádem do Belgie, 18.června došlo k bitvě s anglickou a pruskou armádou u Waterloo, kdy byl Napoleon poražen. Dne 22.června 1815 se podruhé zřekl trůnu a byl poslán na ostrov sv.Heleny v Atlantickém oceánu západně od Afriky.□